

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. ישנם כמה ענינים שהם משנים קדמוניות, החל מזמן בריאת העולם — שזהו הענין של מוצאי שבת:

במוצאי שבת הראשון בהתחלת הבריאה, נפעלה שמחה גדולה בעולם — כדאיתא במדרש¹ שבתחילה הי' רק ענין של אור, "ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של ערב שבת, וי"ב של לילי שבת, וי"ב של שבת, כיון ששקעה החמה במוצאי שבת, התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון (בראותו לראשונה ענין של חושך) .. מה עשה הקב"ה, זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור, ובירך עליי", ומאז ישנה המצוה שבכל מוצאי שבת מברכים "בורא מאורי האש" על האור שנתחדש במוצאי שבת.²

ונמצא, שבמוצאי שבת הי' ענין של חידוש, וחידוש כפול: (א) ענין של אור לאחרי ש"התחיל החושך ממשמש ובא", (ב) באור גופא — אין זה כמו האור שהי' עד עתה, שניתן ע"י הקב"ה באופן של אתערותא דלעילא, ללא פעולת האדם, אלא אור שנפעל ע"י האדם, ולכן, עם היותו אור קטן יותר, אפילו לגבי אור היום של יום חול, ועאכו"כ לגבי האור של השבת הראשון בעולם, שהי' אור נעלה שלא בערך, הנה דוקא על אור זה מברכים ברכה מיוחדת, ובלשון רבים: "בורא מאורי האש"³, היינו, שבאור זה נכללים כו"כ מאורות, שמכולם יחד נעשה אור.

ב. ונוסף על הענין האמור שישנו בכל מוצאי שבת, הרי זה מוצאי שבת הקשור עם שבת מיוחדת — מוצאי שבת שבין פרשת בשלח ופרשת יתרו (שמתחילים לקרותה עוד בשבת פרשת בשלח לפנות ערב, אבל זהו עדיין באופן שאין שבת מכין לחול⁴, ואילו במוצאי שבת מתחילה ההכנה לשבוע של פרשת יתרו), שמקשר תוכן פרשת בשלח עם תוכן פרשת יתרו:

התוכן של פרשת בשלח הוא — יציאת מצרים, והתוכן של פרשת יתרו הוא — מתן-תורה.

(3) ראה ברכות נא, ב. נב, ב.

(4) ראה ביצה ב, ב.

(1) ב"ר פי"א, ב. ושי"ג.

(2) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רסרח"צ. ושי"ג.

הענין של יצי"מ הוא דבר גדול ביותר — שאז נעשו בני"עם לבדד ישכון⁵, ע"י "אלקים קרובים"⁶, "אשר הלך .. לפדות לו עם"⁷, "לקחת לו גוי מקרב גוי"⁸.

ועז"נ⁹ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", היינו, שהתכלית והשלימות של יצי"מ היא כאשר "תעבדון את האלקים על ההר הזה", שזהו"ע של מתן-תורה על הר סיני.

וההתחלה בזה היא — במוצאי שבת פרשת בשלח, שאז מתחיל השבוע והעבודה של פרשת יתרו.

ג. ובשנה זו ניתוסף עוד ענין — יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

ענינו של יום הילולא מובן במכ"ש מ"אָרְצֵיִט" אצל כל נשמה, שאז נעשית עלי', ועאכו"כ אצל נשמה של צדיק, שהעלי' היא ביתר שאת וביתר עוז.

וכאשר מדובר אודות צדיק שהי' "רועה נאמן", כמו ה"רועה נאמן" הראשון, משה רבינו, שעליו נאמר¹⁰ "ומשה הי' רועה", ועד"ז "רועה נאמן" בכל דור ודור, אתפשוטא דמשה בכל דרא¹¹, שזהו ענינם של ראשי ישראל שבכל דור, להנהיג את הדור [ולא להסתגר בד' אמות שלהם ולילך שם "מחיל אל חיל"¹², שזוהי עבודה עבור סוג אחר של נשמות] — הרי זה כפי שכותב בעל ההילולא במכתב הידוע¹³ בנוגע להסתלקות-הילולא של נשיא, שאפילו כאשר הנשמה עולה למעלה, אזי "לא יפרדו (מאלו שהיו) צאן מרעיתם" (בחיים חיותם בעלמא דינ), אלא ממשיכים לעורר עליהם רחמים עליונים מלמעלה, ולהשפיע להם כל ההשפעות, ברוחניות ובגשמיות.

ומזה מובן, שכאשר מדובר אודות צדיק שענינו הוא להיות רועה צאן מרעיתו — אזי העלי' ביום ההילולא היא לא רק בהנוגע לנשמתו בלבד, אלא כאשר יש עלי' לנשמתו, הרי הוא מנצל זאת מיד בשביל עלי' גם עבור צאן מרעיתו.

---

(5) בלק כג, ט. (10) שם, א.
 (6) ואתחנן ד, ז. (11) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
 (7) דברי הימים"א יז, כא. (12) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.
 (8) ואתחנן שם, לד.
 (9) שמות ג, יב ובפרש"י. שמו"ר פ"ג, ד. (13) אג"ק שלו ח"א ע' קמא.
 וראה לקר"ש חל"ו ע' 7 ואילך.

ובלשון הגמרא¹⁴: "בית רישא גופא אזיל", והיינו, שכאשר יש עלי' אצל ה"ראש", אזי גם ה"גוף" ששייך אל ה"ראש", הדור ששייך לנשיא, "בית רישא אזיל", כך, שנפעלת עלי' גם בנשמות בגופים של כל צאן מרעיתו, ועל ידם — אצל כל בני, עלי' "מחיל אל חיל", הן ברוחניות והן בגשמיות.

ובזה ניתוסף גם שהקביעות של יום ההילולא בשנה זו היא כמו בפעם הראשונה, בשנת תש"י, שגם אז חל ביום הש"ק — שמצד זה נמשך אור גדול יותר, ובלשון רבינו הזקן¹⁵: "אור העולה על כולנה".

ד. וכל זה נמשך מיום השבת על כל ימי השבוע שלאח"ז, שהרי יום השבת כולל את כל ימי השבוע, ו"מיני' מתברכין כולהו יומין"¹⁶, שממנו נמשכת ברכה והצלחה על כל השבוע שלאח"ז.

אלא שבפועל ממש — הרי יום השבת עצמו אסור במלאכה ובמשא ומתן וכו', ואדרבה: ההנהגה של יום השבת היא באופן ש"כל מלאכתך עשוי"¹⁷, והיינו, שישנו הכל מן המוכן, ללא צורך ביגיעה, כיון שהכל נעשה כבר לפני השבת;

ואילו המשכת הברכה והצלחה, "פרוטה לפרוטה", עד למטה מעשרה טפחים — הרי זה במוצאי שבת.

ויה"ר שיומשכו כל הענינים האמורים לעיל באופן ש"עולה על כולנה" — ברכה והצלחה ביותר בלימוד התורה ובקיום מצוותי, ואח"כ גם ב"הנהג בהן מנהג דרך ארץ"¹⁸, באופן ש"בכל דרכיך דעהו"¹⁹, שגם שם יראו שזוהי "דרך ה'", היינו, שהדבר נעשה בדרך שבה רוצה הקב"ה; ומזה באים לפירוש הפנימי ב"דרך ה'" — שזוהי הדרך שעל ידה נמשך ובא הקב"ה בד' אמותיו של היהודי ובחלקו בעולם,

וכל זה — בהצלחה מרובה, ועד להצלחה גם בענינים הגשמיים כפשוטם, שתהי' שנה מבורכת בכל טוב, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.

* * *

ה. בנוגע לבעל ההילולא, אשר, בחיים חיותו בעלמא דיין הי' נוהג

17) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סש"ו ס"ח (סכ"א).
18) ברכות לה, ב.
19) משלי ג, ו.

14) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.
15) תניא שעהיזיה"א רפי"ב.
16) זח"ב סג, ב. פח, א.

צאן מרעיתו — הרי זה ע"ד שמצינו בגמרא²⁰ בנוגע לרועה נאמן הראשון של בני, משה רבינו (שאתפשטותא דמשה בכל דרא, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו), ש"מה להלן עומד ומשמש, אף כאן (לאחר ההסתלקות) עומד ומשמש".

וכמובן מהמשך דברי הגמרא והתוס' שם, שהענין ד"עומד ומשמש" הוא לא רק בנוגע לצדיקים ובינונים, אלא גם כאשר ישנם אלו שנשאר אצלם משהו מ"מעשה פעור" (שזהו מג' העבירות שאין למטה מהם), מתעסק עמהם משה רבינו אפילו לאחר ההסתלקותו — שלכן "נקבר משה אצל בית פעור (כמ"ש²¹ "ויקבור אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור") כדי לכפר על מעשה פעור"²², וכפי שמביא תוס'²³ ממדרש ש"בכל שנה ושנה .. באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג כו', וכשהוא רואה קברו של משה, חוזר ושוקע כו',

ועי"ז יכולה להיות המשכת כל הענינים הקשורים עם ארץ ישראל ברוחניות ועם ארץ ישראל בגשמיות — כמובן מזה ש"ויקבור אותו בגיא גו" ה' על גבול ארץ ישראל, בערבות מואב אשר על ירדן ירחו, ובגמר הארבעים שנה, בזמן שהי' הקדמה קרובה לכניסה לארץ ישראל.

ו. וענין זה ("עומד ומשמש") נעשה ע"י התורה:

בנוגע לרועה נאמן הראשון — הרי ההתחלה היתה מזה ש"משה קיבל תורה מסיני"²⁴, ואח"כ למד עם כל בני, כמסופר בגמרא במסכת עירובין²⁵ "כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו .. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו .. נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקו .. (ואח"כ) נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקו". ולכן, גם כל ההמשכות של בני בדור של רועה זה, הוצרכו להיות על ידו דוקא,

ועד שגם כאשר משה טען "מאיין לי בשר"²⁶,

— וכפי שמבאר רבינו הזקן²⁷, שמשה רבינו ביקש שלא תהי' על ידו השפעת בשר, כיון שאין זה שייך לדרגא ולמעמד ומצב של נשמתו; הוא מבין שיש לו שייכות ל"קיבל תורה", ולכן לומד תורה אפילו עם

(25) נד, ב. הובא בפרש"י עה"ת ס"פ תשא (לד, לב).

(26) בעלותך יא, יג.

(27) לקו"ת בעלותך לג, ב.

(20) סוטה יג, סע"ב.

(21) ברכה לד, ו.

(22) שם יד, רע"א.

(23) ד"ה מפני — שם.

(24) אבות רפ"א.

פשוט שבפשוטים, אבל איזה שייכות יש לו ל"בשר", ובפרט בשר כזה שבא לאחרי ש"התאוו תאוה"²⁸ —

לא הסכימו עמו, ואמרו לו, שגם השפעת הבשר צריכה להיות על ידו²⁹, אלא, שהמשכת הבשר תעבור באמצעות הזקנים, שהם יכולים להיות ה"ממוצעים", כיון ש"ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם"³⁰, היינו, שכל אחד מהם הוא שלוחו של משה, ויש בו רוחו של משה, וטעם הדבר — כי, להיותו "רועה נאמן", אינו יכול להגביל את עצמו ללימוד התורה בלבד, אלא ענין זה צריך להיות נמשך עד אפילו ל"בשר" ש"התאוו תאוה".

ומזה מובן גם שעד"ז הוא אצל רועה נאמן שבכל דור ודור.

[ואין זה בסתירה להאמור לעיל (ס"ג) שיש צדיקים שדרך העבודה שלהם היא באופן אחר — שהרי מצינו כבר בזמן הש"ס, שהיו כאלו שענינם הי' ללמד תורה את העם, והיו גם כאלו שמצינו מהם רק מעט הלכות, או שלא מצינו מהם הלכות כלל, אלא שבצדקתם ובהנהגתם הגינו על הדור בדרך מקיף³¹; אבל ענינו של "רועה" הוא — כמסופר במדרש³² — שמכניס את עצמו למצוא את ה"עשב" המתאים לכל אחד, לזקנים לפי ענינם, לבינונים לפי ענינם, ולצעירים לפי ענינם].

אבל ההתחלה והעיקר הוא — בענין התורה.

וכאמור לעיל (ס"ב) שכל ההתהוות של בנ"י ביצי"מ באופן ד"לקחת לו גוי מקרב גוי", היא בזכות קבלת התורה ולימוד התורה, כפי שמפרש רש"י בפסוק "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה": "וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים — דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה".

ז. וכיון שההתחלה צריכה להיות בענין התורה, לכן, ההנהגה היא, שבכל יום הילולא (יום שלאח"ז) חוזרים גם מאמר מבעל ההילולא, או מאמר שמיוסד על מאמר שלו, בתוספת ביאור.

ובהמשך להמדובר לעיל (ס"ב) שמוצש"ק זה מחבר את הענין של פרשת בשלח (שהרי זה מוצאי שבת פרשת בשלח) עם השבוע והשבת

(31) ראה אג"ק ח"ג ע' שלא, תו"מ ח"א

ע' 117, ובהנסמן שם בהערה 2.

(32) שמור"פ"ב, ב.

(28) שם, ד.

(29) סה"מ תר"ס ע' קיב. קונטרסים ח"ב

שלג, ב.

(30) שם, יז.

של פרשת יתרו — ישנם גם מאמרים של בעל ההילולא שהם מאחדים פרשת בשלח עם פרשת יתרו:

ישנם שני מאמרים מהשנה האחרונה שלפני ההסתלקות³³ שמתחילים בענין פרשת עמלק, שבסופה וסיומה של פרשת בשלח, ובמאמר השני מקשר זאת גם עם הענין ד"וישמע יתרו"³⁴, שהי' הכנה למתן תורה, שזוהי הנקודה התיכונה של פרשת יתרו.

ח. ונקודת הדברים:

במאמר נתבאר כמה פרטים במלחמת עמלק, וגם כללות הענין דעמלק שהוא להיפך מיתרו, כמובן גם בפשטות הענינים — שיתרו בא מארץ מדין כדי לראות ולשמוע ולקבל הענינים הקשורים עם מ"ת, ואילו אצל עמלק הי' להיפך — שהי' קרוב, והי' במעמד ומצב ש"יודע את רבונו ומכוון למרוד בו"³⁵.

ושני ענינים אלו הם הכנה למ"ת — כפי שמביא במאמר³⁶ מדברי הזהר³⁷ שההכנה למ"ת היתה עי"ז ש"וישמע יתרו", שזהו בבחינת "יתרון החכמה מן הסלחות"³⁸; וקודם לזה הוצרך להיות הענין דמלחמת עמלק. והנקודה במאמר — שהחטא של עמלק הוא שהי' "יודע את רבונו ומכוון למרוד בו", והיינו, שאפילו בשעה שרואה ריבוי אור, שזהו"ע ד"יודע את רבונו", הרי זה מעורר אצלו ש"מכוון למרוד בו";

וכיון שכן, הרי מובן, שאינו מסתפק בעצמו, אלא מתעסק ללחום עם בני" — "אשר קרך בדרך"³⁹, וכפי שמפרש במדרש תנחומא⁴⁰ ש"קרך" הוא מלשון קרירות, והיינו, שאפילו אם אינו יכול מיד בתחילה לפעול ענין של ניתוק ("אָפּרײסן"), מתחיל לכל-הפחות לפעול ענין של קרירות.

ועז"נ⁴¹ "ראשית גוים עמלק", היינו, שע"י עמלק נעשית פתיחת דלת עבור כל השבע אומות (כללות הגוים) שאינם מניחים לבנ"י להתנהג באופן המתאים להם, שזהו כללות הענין של "ארץ ישראל" ברוחניות, שמזה נמשכת אח"כ ארץ ישראל בגשמיות.

(37) ח"ב סז, ב ואילך.

(38) קהלת ב, יג.

(39) תצא כה, יח.

(40) תצא ט. הובא בפרש"י עה"פ. וראה

סה"מ שם ס"ע 40 ואילך.

(41) בלק כד, כ. וראה סה"מ שם ע' 62

ואילך.

(33) ד"ה ויבוא עמלק גו' וד"ה ויאמר

משה גו' תשי"ט (סה"מ תשי"ט ע' 34 ואילך).

(34) ר"פ יתרו.

(35) ראה סה"מ שם ע' 41. ע' 64. תרס"ה

ע' ריג ובהערה שם. לקו"ש חי"ט ע' 224

הערה 29. חכ"א ע' 193 הערה 38. וש"נ.

(36) סה"מ תשי"ט שם ס"ע 56 ואילך.

ומסיים במאמר⁴², שההתחלה צריכה להיות באופן ד"צא הלחם בעמלק⁴³:

אע"פ שצריך להיות ענין של יציאה ("צא"), והיינו, שכדי להלחם בעמלק אי אפשר בשעת מעשה לישוב ולהתעסק ב"עליות" ששייך אליהם מצד עצמו, אלא צריך להיות ענין של יציאה — הרי זה דבר המוכרח כדי להלחם בעמלק.

אלא שבשביל זה יש צורך ב"בחר לנו אנשים"⁴³, "אנשי משה"⁴⁴ (שהרי משה אמר זאת), שענינו הו"ע הביטול, כמ"ש⁴⁵ "ונחנו מה" — שזהו ההיפך לגמרי מענינו של עמלק, שיש לו החוצפה הכי גדולה, ש"יודע את רבונו", ואעפ"כ "מכוון למרוד בו".

ואין לחשוב שמלחמה זו שייכת ליחידי סגולה בלבד — שהרי רואים שמלחמת עמלק היתה באופן שמשה בעצמו לא השתתף במלחמה, אלא המלחמה התנהלה ע"י אנשים שבחר תלמידו של משה, ומשה סייע להם ע"י תפלתו, כמ"ש⁴⁶ "והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל", ולא באופן של נס ומופת, אלא כדברי המשנה⁴⁷: "וכי ידיו של משה עושות מלחמה .. אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים כו'" — היפך הנהגתו של עמלק ש"מכוון למרוד בו".

ועז"נ⁴⁸ "מלחמה להוי' בעמלק מדור דור", שזהו ציווי בכל שנה ושנה, ובכל מקום ומקום, ועד שלדעת כמה פוסקים⁴⁹ ישנו חיוב, מצות עשה מן התורה, לקרות פרשת עמלק — "זכור את אשר עשה לך עמלק"⁵⁰ — לכל הפחות פעם אחת בשנה, ולדעת כמה פוסקים⁵¹, גם נשים חייבות בזה, אע"פ שפטורות מלימוד התורה.

ט. והענין בזה:

יכול מישוהו לחשוב: מיהו התובע ומהו ההכרח לכך שלימוד התורה יהי' מתוך התלהבות; די בכך שהוא מתמיד בלימוד התורה, ועד שאין לו רגע פנוי ביום שאינו ממלא אותו בלימוד התורה, אבל מהו

42) שם ע' 41. נעתק ב"היום יום" יג אדר
 43) בשלח יז, ט.
 44) תו"א תצוה פג, ב. סה"מ שם ע' 34.
 45) שם טז, ד-ח.
 46) ע' 51. ע' 66.
 47) ר"ה כט, א. הובא בפרש"י עה"פ.
 48) וראה סה"מ שם ע' 51.
 49) ראה שו"ע או"ח סוסתרפ"ה, ובני"כ.
 50) תצא שם, יז. וראה סה"מ שם ע' 62.
 51) ראה בס' שנסמנו בהמועדים בהלכה (לרש"י זעווין) ע' קצב.
 42) שם יז, יא. וראה פרש"י שם, יב.

ההכרח שלימוד התורה יהי מתוך דחילו ורחימו דוקא, מתוך התלהבות ורחמימות?!

הוא יודע אמנם מ"ש בגמרא⁵² "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו", וכן מ"ש בזהרי⁵³ "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא סלקא לעילא", אבל, מי יאמר שהוא מחוייב לקיים גם זאת; די בכך שלומד תורה, ובזה נכללים כבר כל הענינים.

ועל זה אומרים לו: קודם קבלת התורה צריכים לשרש את עמלק — "תמחה את זכר עמלק"⁵⁴, באופן שלא ישאר זכר ורושם מענין הקרירות, ובזה תלוי אח"כ כל הקיום של לימוד התורה.

ועד שכאשר חסר הענין של "דחילו ורחימו", אזי יש צורך להבטיח ("באָוואָרענען") שהלימוד לא יהי באופן ש"לא זכה נעשית לו כו", היפך סם חיים (כדברי הגמרא במסכת יומא⁵⁵), והעצה לזה — דוקא ע"י הענין ד"זכה", כפירוש רש"י: "ללמוד לשמה", וע"פ המבואר בכ"מ בארוכה⁵⁶, הרי הלימוד לשמה הוא בהיותו מתוך דחילו ורחימו.

וכידוע תורת רבינו הזקן⁵⁷ — כששאלו אותו מהי הראי' מנגלה תורה למאמר הזהר "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא סלקא לעילא" — שהביא על זה את דברי הגמרא במסכת פסחים⁵⁸: "כתיב⁵⁹ כי גדול עד שמים חסדך, וכתיב⁶⁰ כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושין לשמה (מעל שמים), וכאן בעושין שלא לשמה" (עד לשמים), שזהו החילוק בין לימוד התורה סתם ללימוד התורה מתוך דחילו ורחימו.

וזהו גם הציווי לכל אחד ואחד — שהרי כאו"א מחוייב בלימוד התורה, כפי שמבאר הרמב"ם⁶¹ פרטי הדברים בזה, ורבינו הזקן מעתיק זאת בהלכות תלמוד תורה שלו⁶², ובתוספת ביאור, שאצל כל אחד צריך להיות לימוד התורה בכל יום ויום, כל אחד לפי מעמדו ומצבו, ומזה מובן גם שמוכרחת להיות זכירת מלחמת עמלק בכל יום ויום [וכפי שנקבע הדבר בברכת "אהבת עולם"⁶³, שהיא גם ענין של ברכת התורה

58) נ, ב.

59) תהלים נו, יא.

60) שם קח, ה.

61) הלי' ת"ת פ"א ה"ח.

62) פ"ג ה"ד.

63) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.

52) ברכות כב, א.

53) תקו"ז ת"י (כה, ב).

54) שם, יט. וראה סה"מ שם.

55) עב, ב.

56) ראה תניא פל"ט (נג, ב). קונטרס

עיה"פ פ"א. ועוד.

57) ראה בית רבי ח"א פ"כ. נצו"ז

ותקו"ז שם. וראה גם תר"מ חמ"ה ע' 170.

וש"נ.

(כמובא בפוסקים⁶⁴, ונוגע גם להלכה), כי, תנאי קודם ללימוד התורה, כדי שיהי' בהצלחה, הוא — שיהי' ההיפך ד"אשר קרך בדרך", אלא אדרבה — בדחילו ורחימו.

ואז נעשית "תורתו" — ובתורתו יהגה יומם ולילה⁶⁵, ועי"ז נעשה בעה"ב על חלקו בעולם ועל כל המציאות שמסביבו, שהרי התורה היא בעה"ב על מציאות העולם⁶⁶, אלא שצ"ל "תורתו", ואז הנה "מאן מלכי רבנן"⁶⁷, כי, "בי מלכים ימלוכו"⁶⁸, והיינו, שהתוקף שלהם הוא מהתורה (ולא באופן שרוצים לשנות את התורה שתהי' בהתאם לרצון שלהם).

ועי"ז ש"עמלים בתורה", ממשיכים "ונתתי גשמיכם בעתם"⁶⁹, וכל הברכות המנויות לאח"ז, עד "ואולך אתכם קוממיות"⁷⁰, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

י. מוצאי שבת — בא לאחרי יום השבת:

יום השבת — קשור עם ענין התורה, כמארו"ל⁷¹ "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל", וכדאיתא במדרש⁷² על הפסוק⁷³ "ויקהל משה", "אמר הקב"ה (למשה) עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים", והיינו, שאע"פ שהי' זה דור של "אוכלי המן"⁷⁴, שאפילו בימות החול לא היו להם טרדות של "הזורע והחורש וכו'"⁷⁵, שהרי היו במדבר, והיו להם כל צרכיהם מן המוכן, אעפ"כ, אין זה מגיע למעלת השבת ומנוחת השבת, ולכן הי' אז הענין ד"ויקהל משה", ומאז נקבע המנהג "להקהיל קהלות בכל שבת ושבת .. ללמד ולהורות לישראל דברי תורה"⁷².

אבל לא זו היא התכלית, אלא לאח"ז בא מוצאי שבת, שזהו התחלת ימות החול — "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"⁷⁶, והענין ד"יאכל בשבת" נעשה דוקא עי"ז ש"טרח בערב שבת"⁷⁷, שבוה נכללים כל ששת ימי השבוע, שבהם צריכה להיות ההכנה ליום השבת,

71) שבת פו, ב. וראה תו"א יתרו ע, ד ואילך. ובכ"מ.

72) יל"ש ר"פ ויקהל. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג. וש"נ.

73) ר"פ ויקהל.

74) ראה לקמן סי"ד ואילך.

75) שבת עג, סע"א (במשנה).

76) יתרו כ, ט.

77) ע"ז ג, סע"א.

64) ראה שם סמ"ז ס"ו. וש"נ.

65) תהלים א, ב. וראה קידושין לב, ריש

ע"ב. ע"ז יט, א.

66) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

67) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב

(ברע"מ).

68) משלי ח, טו. וראה גיטין שם.

69) ר"פ בחוקותי, ובתו"כ ופרש"י עה"פ.

70) שם, יג.

שלכן התקינו שמיום ראשון (מוצאי שבת) אומרים "היום יום ראשון בשבת", וכפי שמפרש הרמב"ן⁷⁸ שעי"ז מקיימים המצוה ד"זכור את יום השבת לקדשו".

וההתחלה בזה היא — כאמור לעיל (ס"א) ש"זימן לו (הקב"ה לאדה"ר) שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור", והיינו, שאע"פ שרואים לפתע שנעשה חושך בעולם, יש בכחו של יהודי — "אתם קרויין אדם"⁷⁹ — לפעול אור,

אלא שבשביל זה צריך להיות ענין של עשי' ("ער דַּרְךְ עֲפֵעַס טָאָן דערצו"), ובאופן של הכאה — "יגעת ומצאת"⁸⁰,

ובאופן שהאור הוא לא ע"י נר יחיד, אלא דוקא אבוקה, שהרי בנר הבדלה "מצוה מן המובחר לברך על אבוקה"⁸¹, וכדברי הגמרא במסכת ברכות⁸² שהמזיקים בורחים מאור האבוקה,

ולא אור שאין בו שימוש, כמו נר של כבוד וכיו"ב, אלא דוקא אור שיכול ליהנות ממנו, שלכן "נוהגין להסתכל בצפרנים לראות שיכול להנות לאורו"⁸³, והיינו, שמברר אפילו את הצפרניים שיהיו מאירים.

יא. והענין בזה בעבודת האדם:

כל זמן שנמצאים ב'ד' אמות של תורה — הרי "תורה אור"⁸⁴, ואין ענין של היפך האור, וכמ"ש⁸⁵ "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"⁸²;

אבל כאשר התורה באה למטה, ומתקשרת עם האדם — הרי אף ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"⁸⁶, הרי ישנה גם הנפש ש"אקדמי" טענית⁸⁷, שמצדה ישנו ענין של חושך, ובפרט מצד ה"עולם", מלשון העלם והסתר (כמבואר בכ"מ⁸⁸).

ובכן, המלאכה הראשונה והענין הראשון⁸⁹ — לפעול ענין האור, ולא רק מצד נפש האלקית לבדה, אלא מצד נפש האלקית ונפש הבהמית כפי שהם משולבות ונעשות מציאות אחת (ולא באופן שמניח לגוף לרעות בשדות אחרים, ורק מזמן לזמן מתייחס לאופן הנהגת הגוף), כיון

(85) ירמי' כג, כט.

(86) תניא רפ"ב.

(87) זח"א קעט, א"ב.

(88) לקר"ת שלח לו, ד. וראה לקר"ש חל"ד

ע' 112 הערה 63. וש"נ.

(89) ראה גם תו"מ חמ"ה ע' 101. וש"נ.

(78) עה"פ שם, ח.

(79) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(80) מגילה ו, ריש ע"ב.

(81) שו"ע אדה"ז או"ח סרח"צ ס"ד. וש"נ.

(82) מג, ב.

(83) שם ס"ו. וש"נ.

(84) משלי ו, כג.

שהקב"ה בכח המפליא לעשות קישר רוחניות בגשמיות⁹⁰, וכדומה לזה גם הקישור של נפש האלקית עם נפש הבהמית, והיינו, שלמרות העובדה ש"רוח בני האדם ("אתם קרויין אדם") העולה היא למעלה", ואילו "רוח הבהמה (נפש הבהמית) היורדת היא למטה"⁹¹, כך, שאינם בערך זל"ז, הנה בכח המפליא לעשות מתקשרים יחד, ובאופן שמתלבשים זב"ז ומתפעלים זמ"ז.

ובזה מתבטאת עבודתו של יהודי — שמיד לאחרי לימוד התורה, ניצל את הלימוד באופן שיהי' "מביא לידי מעשה"⁹², לפעול בעולם העשי', ובכח המעשה שלו, שתהי' אבוקה מאירה אור, ואור שיכולים ליהנות ממנו, ועד שהגוף ירגיש שזהו אור שהוא נהנה ממנו.

ואע"פ שמקודם לכן הי' אור נעלה ביותר, שהרי האור שנעשה ע"י הכאת שני רעפים זה בזה אינו בערך לאור היום בכלל, ועאכו"כ שאינו בערך לאותה האורה ששימשה ל"ו שעות — אעפ"כ, על אותה האורה, אור בידי שמים שבא מלמעלה, אין מברכים, אלא דוקא על האור שבא ע"י פעולת האדם, ובאופן של יגיעה, כיון ש"אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו"⁹³, כדי שלא יהי' "נהמא דכיסופא"⁹⁴, אלא ענין שבא ע"י יגיעת עצמו.

יב. ולאחרי התחלה כזו במוצאי שבת, נעשה שבוע מוצלח, גם בענינים הגשמיים — עי"ז שממשיכים מקדושת השבת לעניני חולין של ששת ימי החול, שיהיו "חולין שנעשו על טהרת הקודש"⁹⁵ (שהרי ענינו של שבת הוא "קודש", למעלה מיו"ט שהוא "מקרא קודש"⁹⁶).

ובפרט שבוע זה — שבו נעשית ההתחלה וההכנה לקבלת התורה, החל מהענין ד"וישמע יתרו", "שיתר פרשה אחת בתורה"⁹⁷,

וכידוע⁹⁸ החילוק שבין תורה לתפלה, שנוסח התפלה הוא בכל יום בשוה, ואין חיוב לחדש בכל תפלה ותפלה, משא"כ לימוד התורה צריך להיות באופן ד"לאפשא לה" (בלשון הזהר⁹⁹), להוסיף פרשה בתורה,

96) ראה לקו"ת צו יב, סע"א ואילך.
סידור (עם דא"ח) שער המועדים ריז, א ואילך. ובכ"מ.
97) שמו"ר פכ"ז, ח. הובא בפרש"י ר"פ יתרו. וראה סה"מ תש"ט שם ע' 57.
98) ראה תו"א מקץ לח, ג. לט, ד. ובכ"מ.
99) ח"א יב, ב.

90) ראה רמ"א או"ח ס"ו סוס"א.
91) קהלת ג, כא.
92) קידושין מ, ב. וש"נ.
93) ב"מ לח, א.
94) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.
95) חגיגה יט, ב. וש"נ. וראה תו"א לך לך יג, א. ובכ"מ.

אלא שהוספה זו צריכה להיות ע"פ יסודות התורה — "מנא הני מילי כו' דאמר קרא", וכמאמר אילפא "אי איכא דשאל לי במתניתא . . ולא פשיטנא לי' ממתני'"¹⁰⁰, וע"פ הפס"ד בשו"ע חושן משפט¹⁰¹ בנוגע ל"טעה בדבר משנה חוזר"¹⁰², ש"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים . . בכלל משנה יחשבו", הנה כל החידושים צריכים להיות מיוסדים על "דבר משנה" — דברי גדולי ישראל שלפנינו, לא רק ראשונים, אלא גם אחרונים ואחרוני האחרונים שנתפשטה הוראתם בכל תפוצות ישראל.

ולמוד התורה באופן שמוסיף פרשה בתורה, נותן כח מיוחד לקבל את התורה מחדש למחרת בבוקר — כנוסח ברכת התורה: "נותן התורה", לשון הוה¹⁰³, והיינו, שלומד תורה מתוך חיות חדש, ש"לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה . . אלא כחדשה"¹⁰⁴, "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"¹⁰⁵, ועד ל"חדשים", ללא כ"ף הדמיון (כמ"ש בפירוש רש"י במקום אחר בחומש¹⁰⁶), כיון ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁰⁷, כך, שהדבר-תורה מגיע עוד הפעם מהקב"ה מחדש כמו בפעם הראשונה.

ולאחרי כן ממשיכים זאת במעשה למטה מעשרה טפחים, שהחיים שלו הם באופן שהתורה היא "חיינו ואורך ימינו"¹⁰⁸, כפי שחודרת את כל ימי השבוע, ועאכו"כ את יום השבת,

ועי"ז נמשך אורך ימים ושנים כפשוטם, אורך בכמות, וגם אורך באיכות — ע"י ענין הכבוד והעונג שנמשך מיום השבת (שמצוה לכבוד ולענוג¹⁰⁹), ככל עניני השבת, על כל ימי השבוע, והיינו, שהעבודה היא מתוך כבוד ועונג, מתוך הרחבה,

וכפתגם רבינו הזקן¹¹⁰, שהקב"ה נותן לבנ"י גשמיות, והם עושים מהגשמיות — רוחניות, והיינו, שהקב"ה נותן להם "מידו המלאה

100 תענית כא, א. 107 תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז
 101 רסכ"ה. הלי' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. תתרלד.
 102 כתובות פד, ב. וש"נ.
 103 ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג,
 104 ובכ"מ.
 104 ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו.
 105 שו"ע אדה"ז אור"ח סס"א ס"ב.
 106 יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, וש"נ.

108 נוסח ברכת "אהבת עולם" בתפלת ערבית, ע"פ לשון הכתוב — ס"פ נצבים.
 109 ראה שו"ע אדה"ז אור"ח רסרמ"ב. וש"נ.
 110 ראה שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשכ"ד בסופה (תו"מ חל"ט ע' 76). וש"נ.

הפתוחה הקדושה והרחבה¹¹¹, ועי"ז עושים שיהי' עולם חי ("א) לעבדיקע וועלט"), ועד שעושים מהעולם "נחלה בלי מצרים"¹¹², "נחלה יעקב אביך"¹¹³,

וענין זה ממשיכים מ"סעודה שלישית" בסעודתא דר' חידקא¹¹⁴, ו"סעודתא דדוד מלכא משיחא"¹¹⁵ — יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

יג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש. אח"כ צוה לנגן "ימין ה'"].

* * *

יד. דובר לעיל שמיד לאחרי פרשת בשלח באה פרשת יתרו, כי בפרשת בשלח מסופר אודות היציאה ממצרים, וכיון שיצי"מ היתה בזכות ולשם הענין דמ"ת, כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", לכן, מיד לאחרי סיפור יצי"מ בפרשת בשלח, בא הענין דמ"ת שהוא התוכן העיקרי דפרשת יתרו.

אמנם, בין הסיפור של יצי"מ לסיפור של מ"ת, הנה [נוסף על הענין ד"וישמע יתרו", ולפנ"ז, הענין דמלחמת עמלק, כפי שנתבאר לעיל (ס"ז ואילך)] בא בינתיים הסיפור אודות ענין ה"מן".

וענין זה קשור באופן ישיר עם מ"ת — כמפורש בקרא¹¹⁶ "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וגו' למען אנסנו הילך בתורתי אם לא", היינו, שענין ה"מן" ("לחם מן השמים") קשור עם הענין דמ"ת ("הילך בתורת").

ולכן מצינו דבר תמוה במכילתא ("א) מאַדנע מכילתא"¹¹⁷: "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן", ותמיהה גדולה יותר — הנוסח

(115) פע"ח שער השבת פכ"ד. סידור האריז"ל בכוננות הברלה ומוצ"ש.
(116) בשלח טז, ד. וראה תו"א בשלח סה, סע"א ואילך. ובכ"מ.
(117) עה"פ. וכ"ה בר"פ בשלח. תנחומא שם כ. יל"ש שם רמז רנח.

(111) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
(112) שבת קיח, סע"א.
(113) ישע"י נח, יד. וראה שבת שם, ריש ע"ב.
(114) ראה שם קיז, סע"ב.

שהובא בבעל הטורים על התורה¹¹⁸: "לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן".

כלומר: הפירוש ד"למען אנסנו הילך בתורת" אינו כפי שמפרש רש"י בפשטות הכתובים, "אם ישמרו מצוות התלויות בו", אלא קאי על כל התורה כולה ("תורת" סתם); וכיון שצריך להיות הענין ד"ממטיר לכם לחם מן השמים" כדי לבחון "הילך בתורת", הרי מובן, שללא ענין המן אי אפשר לבחון זאת, ובמילא, "לא ניתנה תורה לדרוש", או "לא ניתנה התורה" בכלל, כי אם לאוכלי המן.

טו. אך כאן מתעוררת קושיא עצומה (א" שטורעם'דיקע קשיא):

הן אמת שאין הכוונה דוקא ל"אוכלי המן" כפשוטו, במשך הארבעים שנה שהיו בני" במדבר, אלא ענין זה יכול להיות גם בדורות שלאח"ז, כאשר הפרנסה היא ללא טירדות וטירחות בו, ע"ד ה"מן", כך שישנה מנוחת הנפש כמו שהיתה אצל "אוכלי המן", אבל עדיין הרי זה בסתירה גמורה לכללות החיוב במצות תלמוד תורה שמוטל על "כל איש מישראל . . בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהי' זקן גדול שתשש כחו"¹¹⁹, ללא חילוק; החילוק הוא רק במדת החיוב, אם החיוב הוא ללמוד כל היום כולו ממש, או רק "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"¹²⁰, אבל גם מי שלומד רק "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", מקיים מצות תלמוד תורה, ועד שמברך על זה בשם ומלכות.

ולכאורה, הרי זה היפך הגמור לגירסת בעל הטורים ש"לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן", ואפילו להגירסא במכילתא שלפנינו, "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן" !?

ובפרט ע"פ דברי הגמרא¹²¹ "הלל מחייב את העניים", "אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל . . שבכל יום ויום הי' עושה ומשתכר בטרפעיק, חציו הי' נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו וכו'" (ככל אריכות הסיפור) — שזהו ההיפך הגמור מההנהגה

118) עה"פ. וכ"ה בר"פ תרומה, ור"פ חוקת, ועקב ח, ג. — אם ממדרש אחר, או שהיתה אצלו גירסא כזו במכילתא.
119) רמב"ם ואדה"ז דלעיל ס"ט.
120) מנחות צט, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז שם. וש"נ.
121) יומא לה, ב.

118) עה"פ. וכ"ה בר"פ תרומה, ור"פ חוקת, ועקב ח, ג. — אם ממדרש אחר, או שהיתה אצלו גירסא כזו במכילתא.
119) רמב"ם ואדה"ז דלעיל ס"ט.
120) מנחות צט, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז שם. וש"נ.
121) יומא לה, ב.

שהיתה אצל "אוכלי המן", שללא כל טירחא קיבל כל אחד ("המרכה והממעט" 122) "עומר לגולגולת" 123, ובאופן ש"המעט לא החסיר" 124.

והרי אפילו בזמן הבית לא למדו תורה כל היום (כמו אוכלי המן) — שהרי היו טרודים בעבודת האדמה, שהיתה אז עיקר הפרנסה, ועד כדי כך גדולה הטרודה, ש"רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו', תורה מה תהא עלי" (כדברי הגמרא במסכת ברכות¹⁸), והיינו, שאם רק מתעסקים בחרישה וזריעה, ולא באופן ש"מלאכתו נעשית ע"י אחרים", נשאלת השאלה: "תורה מה תהא עלי"?

והקושיא היא מאויימת יותר ("נאך מוראדיקער") — לפי הגירסא שלפנינו (וכן הוא בכמה גירסאות, וכנראה שזוהי הגירסא המקובלת) גם מאמר המכילתא הנ"ל הוא מאמרו של ר' שמעון בן יוחאי: "מכאן הי' רבי שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן"!

[ולהעיר: יש כאלו ש"מבטלים" קושיות כאלו, באמרם, שזוהי אגדתא של תורה, ואין להקשות מאגדה. אבל: לכל לראש — במכילתא ישנם כמה ענינים של פסקי הלכות, והעיקר, שגם אגדה היא חלק מהתורה שנקראת "תורת אמת", ולא יתכן ש"אגדה" תאמר היפך הדין בשולחן-ערוך.

ואין לתרץ שכיון שזוהי אגדה יכול להיות בזה ענין של גוזמא — כיון שאין זה בגדר של גוזמא, אלא היפך הגמור של פס"ד השו"ע!].

טז. ויובן בהקדם דברי הגמרא במסכת ע"ז¹²⁵ "בתחילה נקראת (התורה) על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר⁶⁵ בתורת ה' חפצו (ואח"כ נאמר) ובתורתו יהגה יומם ולילה", והיינו, שכל זמן שנמצא עדיין בהתחלת הלימוד, שלומד למיגרס, אזי הלימוד הוא באופן ש"בתורת ה' חפצו", שזוהי תורתו של הקב"ה, אבל לאחר שלמד לעיונא, באופן של הבנה והסברה והעמקה כו', אזי "נקראת (התורה) על שמו", "בתורתו יהגה", שהתורה נעשית שלו.

ועפ"ז יש לבאר הדיוק במאמר המכילתא "לא ניתנה תורה (לדרוש) אלא לאוכלי המן" — "ניתנה" דייקא, היינו, שאין זה באופן ש"בתורת ה' חפצו", אלא "בתורתו יהגה":

(124) שם, יח.

(125) יט, א.

(122) בשלה שם, יז.

(123) שם, טז.

כל ישראל מחוייבים בלימוד התורה, אבל, חיוב זה יכולים לקיים גם באופן ש"בתורת ה' חפצו", אלא שאז הרי זה באופן ש"לא ניתנה תורה", שלא נעשית "תורתו", אלא נשארת "תורת ה'", ורק חייבו וזיכו אותו ללמדה;

ואילו המעמד ומצב ש"ניתנה תורה", היינו, שהתורה תינתן לו ותהי' "נקראת על שמו", "ובתורתו יהגה", ועד שלא זו בלבד שניתנת לו התורה כמו שהיא מבלי שיוכל לשנותה, אלא עוד זאת, שנעשה בעה"ב על התורה, כמבואר בכ"מ¹²⁶ שיש ענינים שגם פס"ד של ב"ד מוטעה נעשה דין בתורה, כמו בקידוש חדשים ועיבור שנים, שעז"נ¹²⁷ "אשר תקראו אותם", "אתם" כתיב, "אתם אפילו שוגגין כו' אתם אפילו מזידין כו"¹²⁸, היינו, שהתורה מקבלת את הפס"ד המוטעה של ה"מזידין", וכך נקבע הדין בתורה — הנה על זה ישנו תנאי: "לא ניתנה תורה (לדרוש) אלא לאוכלי המן".

וענין זה מתאים עם דברי הגמרא במסכת עירובין¹²⁹: "אמר אביי, אי אמרה לי אם קריב כותחא (אפילו ציווי עבודה קלה היתה מבטלת אותי), לא תנאי" (לא הייתי שונה כמו ששניתני), והיינו, שכאשר יש בלבול במחשבה מאיזה ענין צדדי, אי אפשר להתעמק בלימוד התורה כפי שאביי הי' רגיל ללמוד.

וכדי שיוכל ללמוד תורה כדבעי, צריך להיות בעת הלימוד במצב הנפש ד"אוכלי המן" — שידעו שלא תהי' תועלת ביגיעה וטירדא, שלא תשנה מאומה, שכן, הן אם יהי' "המרבה" והן אם יהי' "הממעט", יקבל לא יותר ולא פחות מאשר "עומר", וכפי שראו בפועל ש"לא העדיף המרבה והממעט לא החסיר"¹²⁴.

וזוהי ההסברה בפשטות שאין סתירה בדבר, כיון שמדובר אודות שני ענינים: החיוב של כל אחד מישראל בלימוד התורה מתייחס להתחלת קיום מצות תלמוד תורה, באופן ש"בתורת ה' חפצו"; ואילו שלימות המצוה — שיהי' אצלו הענין ד"ניתנה תורה", עד שתהא "נקראת על שמו", "ובתורתו יהגה" — הרי זה בהיותו במעמד ומצב של "אוכלי המן", שאין לו מחשבות המבלבלים כו'.

ובזה גופא יש שני אופנים:

(126) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תג. (128) ר"ה כה, א. וראה התוועדויות תש"נ ועוד.
 ח"ב ע' 182 הערה 76 ובשוה"ג. (129) סה, א (ובפרש"י).
 (127) אמור כג, ב.

לפי המכילתא — "לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן", ולכן, אפילו אם היום יש לו מחשבות המבלבלות מלימוד התורה, הנה לכל-הפחות לא נוטלים ממנו התורה שרכש אתמוז, בהיותו במעמד ומצב של מנוחה, ללא בלבולים, כמו "אוכלי המן".

ולפי גירסת בעל הטורים — "לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן" — ניתוסף עוד חומר בזה, שמצד הבלבולים יכול לשכוח גם את התורה שלמד לפנ"ז, וע"ד דברי הגמרא במסכת סנהדרין¹³⁰: "מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה" (דאגת הלב על מזונותיו של אדם מהניא לשכח למודו).

יז. וענין זה הוא אצל כל אחד לפי ענינו:

כאשר יהודי מתיישב ללמוד תורה, הרי זה כמו שהי' מלכתחילה במ"ת — כמוזכר לעיל (ס"ט) דברי הגמרא במסכת ברכות⁵² "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", ומקשה על זה רבינו הזקן¹³¹: "לכאורה אינו מובן דמיון זה, מה להלן אף כאן כו", שהרי במעמד הר סיני וכל העם רואים את הקולות¹³², ופב"פ דבר ה'¹³³, משא"כ בעסק התורה של כל אדם כשלומד בפני עצמו", ומבאר, "אלא הענין הוא .. כי גם עסק התורה שבכ"א ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני (כיון ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁰⁷, כמו במ"ת, "נותן התורה" — לשון הוה¹⁰³), ועי"ז תפול עליו אימה ויראה כאלו קבלה היום מהר סיני".

ולכן, כשמתיישב ללמוד תורה, אזי יכול לקבל את התורה באופן ש"ניתנה (לו) תורה", אבל, במה דברים אמורים — אם ישנו תחילה הענין ד"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", שאז אין לו שום דבר המבלבל, כמו "אמרה לי אם קריב כותחא", וכיו"ב.

אך כיצד יכול אדם לפעול על עצמו ששום דבר לא יבלבל אותו — הרי ע"פ תורה צריך לעסוק בפרנסה, הן לעצמו, ועאכ"כ לבני ביתו?!

הנה העצה לזה — שכאשר מתיישב ללמוד תורה, צריך לפעול על עצמו, שבנוגע לפרנסתו וכל עניניו יהי' במעמד ומצב של "אוכלי המן"¹³⁴:

(133) ואתחנן ה, ד.
(134) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 307 ובהערה 46 שם.

(130) כו, ב (ובפרש"י).
(131) תו"א יתרו סז, ב.
(132) יתרו כ, טו.

אוכלי המן קיבלו גם כל שאר צרכיהם — מים מבארה של מרים, ולבושים ע"י ענני הכבוד, ואעפ"כ מדגישים את הענין של אכילת המן, שזהו העיקר, כיון שהוצרך להיות באופן של "דבר יום ביומו"¹¹⁶ (ולא כמו ענין הלבושים, ועאכו"כ ענין הבית או אוהל, שאינו דבר חדש בכל יום), ואעפ"כ, לא מבלבלת אותו העובדה שיודע שלא נשאר לו מאומה למחר, שאז יצטרך שוב להגיע לחסדי ה' — כמבואר במדרשי חז"ל¹³⁵ בנוגע לענין המן, שלא ניתן פעם אחת עבור כל הארבעים שנה, אלא באופן שבכל יום ויום יראה יהודי שהקב"ה ממלא צרכיו והוא מקור פרנסתו.

וזהו פשטות הענין וגם ההלכה:

לימוד התורה צריך להיות באופן שיבוא לתכלית השלימות, וכמדובר כמ"פ¹³⁶ שמי שיכול ללמוד בעמקות, ולומד בשטחיות, אינו יוצא י"ח לימוד התורה, ועאכו"כ בנוגע לכמות, שגם אם לומד כו"כ שעות, אבל נשאר לו זמן פנוי שהי' יכול למלא אותו בלימוד התורה, אזי מבטל מצות עשה של תלמוד תורה (כמבואר בארוכה בתניא¹³⁷).

ועד"ז בעניננו: אופן לימוד התורה בשלימות הוא — כאשר האדם הלומד מעמיד את עצמו בדרגת "אוכלי המן", שאין לו מחשבות המבלבלות בשעה שלומד תורה.

יח. אך עדיין נשאלת השאלה: כיצד יתכן שהצורך בפרנסה לא יבלבל אותו?! — ע"פ מנהג העולם לא יכול להיות מעמד ומצב כמו בזמן ה"מן", שלא ישאר כלום ליום המחר; אי אפשר לרוקן את כל הבית, אלא צריך להרויח לא רק עבור יום זה, אלא באופן שישאר משהו גם ליום המחר?!

והמענה על זה — ע"פ דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל: "כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו וחתו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו.. יהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו.. הרי דוד ע"ה אומר¹³⁸ ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי".

ועד"ז כותב הרמב"ם בספרו מורה נבוכים¹³⁹: "כל מי שנתייחד לעבודתו יתעלה, יכלכלוהו ממקום שלא העלה על דעתו, ועל ענין זה

(137) פ"א.

(138) תהלים טו, ה.

(139) ח"ג פכ"ד.

(135) ראה יומא עו, רע"א. הנסמן בתו"ש

בשלח עה"פ (אות ל).

(136) ראה תו"מ חמ"ח ע' 133. וש"נ.

נאמר במן . . למען אנסנו הילך בתורתך אם לא, כלומר, שילמד מכך כל לומד ויראה האם ההתייחדות לעבודתו מועילה ומספיקה כו".

ואין להקשות מדוע בהל' שמיטה ויובל לא מביא הרמב"ם הפסוק שמביא במורה נבוכים — כי, הפסוק שנאמר ב"מן" הו"ע שהי' "לפני הדיבור"¹⁴⁰, ולכן בספר ההלכות מביא הרמב"ם רק ענינים שלאחרי הדיבור, כמו מש"נ בנוגע לשבט לוי;

אבל במורה נבוכים, שאינו ספר הלכות, אלא ספר שמבאר השקפות ודעות ע"פ התורה — מביא את הפסוק שנאמר ב"מן", כי: (א) פסוק זה הוא המקום הראשון בתורה שבו נאמר ענין זה, (ב) בפסוק זה מדובר לכתחילה אודות כל בני" (לא רק בנוגע לשבט לוי, שאז יש צורך להבהיר "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש וכו'"), שהקב"ה מספק כל צרכיהם, גם עבור בני הבית, הקטנים עם הגדולים, ואפילו עבור העבדים (כמסופר במדרשי חז"ל¹⁴¹ שכאשר ראו היכן נמצא ה"עומר" שלו, אזי נתברר למי שייך העבד כו').

יט. וזוהי ההוראה הכללית — שהרי ה"יד החזקה" הוא ספר של הלכות:

שלא כדעת הטועים לומר — היפך סגנון הגמרא במסכת ברכות — שאם יעסוק בתורה, "בתורת ה' חפצו", פרנסתו מה תהא עלי'?! ...! — הנה על זה ישנו פס"ד הנ"ל, ובתוספת הסברה במורה נבוכים — שישנה הבטחה גמורה ש"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", אם רק יחליט לילך בתורתך.

כ. אמנם, בענין זה גופא יש חילוקי דרגות:

מצינו בגמרא במסכת יומא¹⁴² שב"אוכלי המן" היו ג' סוגים: "צדיקים כו', בינונים כו', רשעים כו'".

ומזה מובן, שבכל א' מג' סוגים הנ"ל ישנו הענין ד"ניתנה תורה", ועד "ניתנה תורה לזרוש", וזאת — למרות שהנהגתו היא באופן של היפך צדיקים, או לכל-הפחות כמו בינונים, ולא כמו צדיקים.

ובכללות — הרי זה החילוק בין לימוד התורה מתוך דחילו ורחימו ש"סלקא לעילא", ללימוד התורה ללא דחילו ורחימו, ש"לא סלקא

בשלח עה"פ טז, טז (אות צד).

(140) חגיגה ו, א. וש"נ.

(141) ראה יומא עה, א. הנסמן בתו"ש (142) שם.

לעילא", אבל ישנו למטה, ועד שיכול להיות גם באופן ש"נקראת על שמו", "ובתורתו יהגה".

כא. ויובן מסיפור התורה בנוגע לאדה"ר שגורש מגן עדן לאחרי חטא עץ הדעת¹⁴³ — דלכאורה צריך להבין:

הן אמת שכיון שעבר על רצון ה', מגיע לו עונש, וא' העונשים הוא הגירוש מג"ע, אבל, כיון שהעונש צ"ל ע"פ תורה, שהו"ע החכמה, הבנה והסברה, הרי זה צריך להיות באופן שהעונש שייך להחטא¹⁴⁴, ולא סתם עונש בדרך סגולה, באופן שאין לו שייכות עם החטא. ולכאורה: מהי שייכות הענינים — שכיון שאדה"ר אכל מעץ הדעת, לכן אינו יכול להיות בג"ע?

וההסברה בזה¹⁴⁵ — שכיון שג"ע הוא מקום ברור, מזוכך וקדוש, לכן אינו יכול לסבול ענין שאינו מבורר, ועאכו"כ ענין שהוא היפך הקדושה.

וכמובא בזהר¹⁴⁶ דוגמא לזה מהשאלה ששאל פילוסוף אצל ר' אליעזר, מהו הטעם שאומות העולם יכולים לאכול כל הענינים שאינם כשר ומותר וכו', ואילו אצל בני"י הרי זה איסור? והשיב לו ר' אליעזר, שזהו ע"ד שמצינו באברי האדם, שישנם אברי העיכול שבהם יכולים להיות כל מיני דברים: מאכל מבורר או מאכל שאינו מבורר, ואפילו ענין של טפילה, ואין זה מזיק להם, משא"כ הלב, אם יכנס בו אפילו דבר מבורר, אבל לא דם זך ונקי, אזי מעמידים בסכנה לא רק את הלב, אלא גם את כל הגוף.

וכשם שהלב אינו יכול לסבול אלא רק דבר זך ונקי ביותר, כך גם בני"י, שהם בדוגמת ה"לב" של ה"עולם גדול" שנקרא בשם "אדם", אינם יכולים לסבול דבר שאינו כשר ומותר כו' (אף שאינו מזיק למי שהוא בדוגמת אברי העיכול ושאר אברים).

ועד"ז בנדר"ד: כל זמן שאדה"ר לא אכל מעה"ד, הי' הג"ע יכול לסבלו; אבל כאשר עבר על רצון ה' ואכל מעה"ד, ונעשה דם ובשר כבשרו — לא הי' הג"ע יכול לסבלו.

ועפ"ז נמצא שעונש הגירוש מג"ע בא כתוצאה מהחטא, והיינו,

ע' תשג. סה"מ תרס"ב ס"ע רצט. וראה גם

תו"מ ח"י"ז ע' 18. וש"נ.

(146) ח"ג רכא, א"ב.

(143) בראשית ג, כג"כד.

(144) ראה תניא פכ"ד בהגהה.

(145) ראה מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב

שאינן זה באופן של סגולה, אלא בדרך סיבה ומסובב — דכיון שלא הי' נקי בתכלית, לא הי' יכול להיות בג"ע.

כב. ועד"ז מובן בנוגע לתורה, שבלא דחילו ורחימו לא סלקא לעילא:

מהי הסיבה לכך שבלא דחילו ורחימו לא סלקא לעילא, ובפרט ע"פ המבואר בתניא¹⁴⁷ ש"דחילו ורחימו נקראים גדפין .. כמו שכנפי העוף אינם עיקר העוף .. רק משמשים לראשו וגופו כו", וא"כ, מדוע נוגע ה"דחילו ורחימו" לעצם הענין של לימוד התורה?

וההסברה בזה — ע"ד משנת"ל (במאמר¹⁴⁸) שהתפלה צריכה לבירור וזיכוך ע"י המלאכים:

הן אמת שהתורה מצד עצמה היא באופן ד"הלא כה דברי כאש"⁸⁵, "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אין מקבלין טומאה"⁵², אבל, כאשר השכל שבתורה נלמד ע"י נשמה כפי שקשורה עם גוף, שאז זקוקה להסברה ע"י ענינים גשמיים כפי שהם בעוה"ז הגשמי, ועד שכאשר יש צורך במשל על מלך מלכי המלכים הקב"ה, אומרת התורה עצמה "משל למלך בשר ודם" — לא יתכן שענין זה לא יגשם את השכל וההסברה; אפילו כאשר מקור הסברא ונקודת הענין היא כולה מהתורה, ואפילו השקו"ט היא מהתורה — הרי כיון שכל זה צריך להיות באופן המובן בשכל האנושי, כפי שמתלבש בנפש הבהמית ובגוף, לא יתכן שלא יקבל את העדר הדקות והבירור והזיכוך, לגבי הנשמה כפי שהיא מצד עצמה.

ובשביל זה יש צורך שבשעת מעשה או בהכנה לזה יהי' אופן העבודה של אהבה ויראה, "דחילו ורחימו", עי"ז שמתבונן בדברים המביאים לאהבת ה' וליראת ה', כמ"ש הרמב"ם בהל' יסודי התורה¹⁴⁹: "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן וכו'", ומוסיף ומפרט כל ג' הענינים דחכמה בינה ודעת, והיינו, שלא די בהתבוננות סתם, אלא צריך להיות באופן של חב"ד דוקא, ואז בא לדחילו ורחימו.

וכאשר מתבונן כדבעי, ומגיע לאהבה ויראה בפועל — שזהו ה"בכ"ן שמוכיח שההבנה וההעמקה היו כדבעי, ככל הדרוש — הנה כיון שיש לו תשוקה להקב"ה, ויש לו מורא שפועל אצלו ביטול להקב"ה, הרי זה פועל אצלו ביטוש וזיכוך בהחומריות ואפילו בהגשמיות שלו.

(149) רפ"ב. וראה תו"מ חל"ח ע' 277.

וש"נ.

(147) ספ"מ (נה, סע"א ואילך).

(148) פ"י (לעיל ע' 25). וש"נ.

ואז נעשה בירור וזיכוך גם בלימוד התורה שלו, ולכן התורה שלמד יכולה להתעלות ("סליק לעילא") לעולם נעלה יותר מעולם העשי' הזה הגשמי והחומרי.

וכל זה נעשה ע"י דחילו ורחימו — שמעלה את כללות האדם, גם כח השכל שבו, ל"נותן התורה", כיון שזוהי יראת ה' ואהבת ה'.

כג. אמנם, לאידך גיסא, יכול להיות לימוד התורה ("הילך בתורת") גם באופן ש"לא זכה", ואעפ"כ, יהי' הלימוד באופן שנעשית "תורתו", ש"נקראת על שמו".

ועאכו"כ בזמן הגלות, כדאיתא בספרים¹⁵⁰ שבזמן הבית הי' הענין ד"הלכה כמותו" רק אצל מי ש"הוי' עמו"¹⁵¹, משא"כ בזמן הגלות יכול להיות גם באופן אחר.

וזהו כללות הענין שבין "אוכלי המן" היו גם כאלו שאינם במדריגת צדיק, ואפילו לא במדריגת בינוני, אלא במדריגה של היפך הצדיק, וגם הם נכללים במאמר המכילתא ובעל הטורים, שלהם ניתנה התורה כו'.

אבל תכלית השלימות בלימוד התורה היא — באופן ד"הלא כה דברי כאש", ובאופן שתעלה למעלה, לשרשה ומקורה, ובשביל זה יש צורך בדחילו ורחימו, שע"ז מתעלה הגוף, ועאכו"כ נפשו הבהמית, ועאכו"כ נפשו האלקית, ועד לאופן ד"סוס ורוכבו רמה בים"¹⁵², כמבואר בקיצור וברמז בדרושי פרשת בשלח בתורה אור, בתורת חיים ובאור התורה שלאח"ז¹⁵³.

כד. ובהנוגע לעניננו:

נהוג מכמה שנים, שבהמשך ליום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, עורכים מגבית בשביל לימוד התורה, עבור אלו שלומדים תורה ללא פניות עצמיות, וללא פניות של הגוף ונפש הבהמית וכו', כי אם בגלל מצות תלמוד תורה, "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"¹⁵⁴.

ובהקדמת הנקודה האמורה — שאע"פ שבלמוד התורה מחוייב כל אחד, ואפילו מי שמבולבל לגמרי חייב גם הוא בלימוד התורה (כהפס"ד בהלכות תלמוד תורה ברמב"ם ובשו"ע ועד להלכות תלמוד

(150) ראה תו"ח נח נ, ד. סה"ש תורת שם קסב, א ואילך. אוה"ת שם ס"ע תקיז ואילך.

(151) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סל"ב (תו"מ חמ"ו ע' 49). וש"נ.

(152) ראה תו"ח נח נ, ד. סה"ש תורת שלום ע' 176.

(153) שמואל"א טז, יח. וראה סנהדרין צג, ב.

(154) בשלח טו, א.

תורה של רבינו הזקן¹¹⁹), הנה זוהי רק התחלה, שאז הלימוד הוא באופן ש"בתורת ה' חפצו", אבל לאח"ז צריך להגיע למעמד ומצב ש"בתורתו יהגה", ועד לאופן ש"גדול מעל שמים חסדך .. בעושינן לשמה" (כדברי הגמרא במסכת פסחים⁵⁸), שזהו אופן הלימוד מתוך דחילו ורחימו, שע"ז "סלקא לעילא", ולאח"ז פועל את כל ההמשכות מלמעלה למטה.

והרי זהו כללות ענין התורה — שע"ז נמשך אח"כ גם במעשה, שהלימוד מביא לידי מעשה⁹², שזהו"ע מעשה המצוות, ועד למעשה ד"בכל דרכיך דעהו"¹⁹, וכפתגם רבינו הזקן (המוזכר לעיל (סי"ב)) שהקב"ה נותן לבנ"י גשמיות, ובנ"י עושים מהגשמיות — רוחניות.

כה. (ואח"כ אמר:)

בהנוגע ל"מגבית" — יחלקו מסתמא את הפתקאות והמעטפות, ומסתמא יתן כל אחד "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹¹¹ — כפי ששייך אצל בנ"י, כיון שנקראים "אדם", ע"ש "אדמה לעליון"¹⁵⁵.

ואלו שרוצים — בקשר עם זה ובהתאם לזה — שיזכירו אותם על הציון, יכולים גם לציין (באותה פיתקא או בפיתקא בפני עצמה) שםם בצירוף שם האם, כנהוג בזה, על מנת להזכירם על הציון של בעל ההילולא, שלא יפרד מצאן מרעיתו, ו"עומד ומשמש במרום" (כנ"ל ס"ג-ה), ומעורר רחמים וממשיך ברכות והצלחות על כל בנ"י, למטה מעשרה טפחים.

* * *

פו. בהמשך להמדובר לעיל (סט"ז) בענין "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", דיוק הלשון "ניתנה תורה", שהכוונה היא ללימוד התורה באופן שהתורה "נקראת על שמו", ו"בתורתו יהגה" — יש להוסיף:

ענין זה הוא ככל עניני התורה שהיא תורת אמת, וב"אמת" לא שייך שיהי' חלק אמת וחלק אינו אמת¹⁵⁶, שלכן הכל הוא מדוייק, הן כללות הענינים והן פרטי הענינים עד לפרטי פרטיות, ועד לענינים של נקודות ותגים וטעמים, שכולם הלכה למשה מסיני, כמבואר בארוכה בפרדס¹⁵⁷ (ושלא כדעת הטועים בזה).

וכמדובר כמ"פ שלא שייך שהתורה תקשר שני ענינים, אם אין שייכות ביניהם, וכאשר התורה מקשרת שני ענינים, הרי זה מפני שיש

155) ראה של"ה ג, רע"א. כ, ב. ועוד. 157) שער כח בתחלתו. וראה תו"מ ח"ל
156) ראה גם תו"מ חמ"ג ע' 35. וש"נ. ע' 313. וש"נ.

שייכות ביניהם — באופן של סיבה ומסובב או עילה ועלול וכיו"ב; כיון שע"פ תורה באים ביחד, הרי זה סימן שיש ענינים המשותפים לשניהם. ומזה מובן בנוגע לעניננו, שנוסף על האמור לעיל שכדי שלימוד התורה יהי' באופן ש"בתורתו יהגה", צריך להיות הלימוד ללא דאגות ומחשבות המטרידות, כמו אצל אוכלי המן — הרי כיון שבמארוז"ל זה לא נתפרש דוקא ענין שלילת מחשבות הטורדות, אלא מקשרים זאת גם עם אכילת המן, הנה גם שאר פרטי הענינים שהיו ב"מן" (מלבד הענין ד"וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר"¹²⁴), שייכים גם הם לענין נתינת התורה.

כז. ובהקדמה:

יש כאלו ששואלים קושיא: כיון שכל עניני התורה "ניתנו מרועה אחד"¹⁵⁸, מהקב"ה, שהוא "אלקים אחד", "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"¹⁵⁹, ו"אלקים אמת"¹⁶⁰ (שלכן גם התורה היא "תורת אמת"), ויש רק "אמת" אחת, ולא שתיים; או שזהו אמת או שאינו אמת — איך יתכן שיהיו בתורה ענינים של מחלוקת!?

ועד שלא זו בלבד שיש מחלוקת בפירוש הכתוב, שעל זה אפשר לתרץ שיש בפסוק שני ענינים, שתי כוונות, או "שבעים פנים לתורה"¹⁶¹, או ששים ריבוא (כמ"ש בכתבי האריז"ל¹⁶²), אלא עוד זאת, שיש גם מחלוקת בענינים שנוגעים למעשה בפועל, החל מהמחלוקת הראשונה — לסמוך או שלא לסמוך¹⁶³, ולאח"ז המחלוקת של בית הלל ובית שמאי, וכל המחלוקות שלאחריהם.

ומזה מוכח — טוענים הם — שמסתמא מדובר אודות ענין הקשור עם שכלו של אדם!

הם מוכנים לקבל ענין של "הלכה למשה מסיני", וכפי שמביא הרמב"ם¹⁶⁴ הכלל הידוע שבענין שהוא "הלכה למשה מסיני" לא שייך מחלוקת; אבל שאר הענינים — טוענים הם — הרי הם מעשי ידי אדם, והא ראי', שב"ה אומרים אחרת מב"ש, ור' אליעזר חולק על ר' יהודה, וכיו"ב.

הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

163 חגיגה טז, סע"א ואילך.

164 ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש (ד"ה וכאשר מת יהושע). אנציק' תלמודית ערך הלכה למשה מסיני ס"ב (כרך ט ע' שע). וש"נ.

158 חגיגה ג, ריש ע"ב.

159 ואתחנן ו, ד.

160 ירמי' יו"ד, יו"ד.

161 במדב"ר פי"ג, טז. ובכ"מ.

162 שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ

בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי צדיקים

ובמילא, מתערב גם הוא ונעשה צד השלישי... וכפי שהיו אומרים פעם: "סַאָם סַאָפְאָזְשִׁיק"¹⁶⁵; יש לו לבד ראש על הכתפיים, ואומר דעה שלישית, לא כר"א ולא כר"י, לא כב"ה ולא כב"ש!...

הוא לא מתווכח עם משה ועם הקב"ה בענינים שיודע שנאמרו על ידם, כמו "הלכה למשה מסיני" ועניני תורה-שבכתב, אבל בנוגע לתורה שבע"פ, ולא באופן "אם הלכה נקבל", אלא "אם לדין", שאז "יש תשובה"¹⁶⁶ — הרי גם לו יש שכל, ויש לו "תשובה", לא כמו התשובות והתירוצים על קושיות שהובאו בתורה שבע"פ.

אך על זה ישנו פס"ד הידוע של הרמב"ם¹⁶⁷, שלא רק מי שאינו מודה בתורה שבכתב, אלא גם מי שאינו מודה בתורה שבע"פ כולה, שהיא "פירושה", פירוש רבותינו על תורה שבכתב — הרי הוא נמנה בין אלו שאין להם שייכות לדת ישראל!

וענין זה — ככל עניני התורה — מרומז בכו"כ מקומות, וא' מהם הוא — "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כדלקמן.

כת. והענין בזה:

בנוגע ל"מן" כפי שירד מלמעלה — נאמר¹⁶⁸ "והוא כזרע גד לבן גו", ככל הפרטים שנאמרו בכתוב, גם בנוגע לאופן ירידתו על הארץ, ואופן המדידה וההגבלה וכו'.

ולכאורה, עפ"ז הוצרכו כולם לקבל את המן באופן שוה — כפי שניתן מלמעלה, "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", וכך נשאר גם בירידתו למטה בפועל, במדידה והגבלה ("עומר לגולגולת", לא פחות ולא יותר, נוסף על מדידת המקום, וכן מדידת הזמן — "דבר יום ביומו"¹¹⁶, "איש אל יותר ממנו עד בוקר"¹⁶⁹), כפי שמצינו דעה בפוסקים¹⁷⁰ שבעת אכילת המן למטה הוצרכו לברך "המוציא לחם מן השמים", ועד שגם לאחר האכילה הי' המן נבלע באיברים ולא הי' בו פסולת (כדברי הגמרא במסכת יומא¹⁷¹), והיינו, שלא היו בו ענינים של עוה"ז הגשמי, ועאכ"כ עוה"ז החומרי, שאין בו טוב בלי תערוכות רע.

165) ראה סה"ש תרח"צ ע' 264. וראה גם תו"מ חמ"ד ע' 100. וש"נ.
 166) יבמות עו, ב. וש"נ.
 167) הל' תשובה פ"ג ה"ח.
 168) בשלח טז, לא. וראה בהעלותך יא, ז.
 169) בשלח שם, יט.
 170) ראה הרמ"ע מפאנו בס' שבתות ה' ח"ב בתחלתו. ס' חסידים (הוצאת מק"נ) ס' תתת"מ.
 171) עה, ב.

ואעפ"כ נאמר בכתוב¹⁷² "והי' טעמו כטעם גו", ומבואר במדרשי חז"ל¹⁴² שכאו"א טעם בו איזה טעם שרצה.

ולכאורה אינו מובן כלל:

כיון שהמן נלקח ובא מאחדות הפשוטה של הקב"ה, כמ"ש "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", "הנני" לשון יחיד, ולא זו בלבד שנלקח ובא ממקום כזה, אלא גם לאחרי שנמשך למטה לא התערבו בו ענינים צדדיים, כמובן מזה שלא היתה בו פסולת — איך יתכן שהיו בו ששים ריבוא טעמים, כמנין ששים ריבוא אוכלי המן (נוסף על הנשים והטף והעבדים וכו'), שכל אחד טעם בו איזה טעם שרצה??!

אך הענין הוא — שזהו בכח ויכולת של אחדות הפשוטה, ש"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", אשר, גם בהיותו למטה נקרא "לחם מן השמים", ואעפ"כ, הרי זה תלוי בתכונת נפשו של כאו"א, שטועם בו איזה טעם שירצה.

כט. וזהו גם החידוש של התורה:

התורה — "תורה אחת לכולנה"¹⁷³, וא"כ, הי' לכאורה צריך להיות פשוט אחד, דרוש אחד, רמז אחד וסוד אחד. ואעפ"כ, איתא בכתבי האריז"ל¹⁶² שישנם ששים ריבוא פירושים בפרד"ס התורה.

והענין בזה — שהתורה ניתנה באופן ד"אנכי הוי' אלקיך" (כפי שקורין בפרשת השבוע)¹⁷⁴, לשון יחיד, וכמבואר בזה¹⁷⁵, שהקב"ה אומר לכל אחד מישראל בפני עצמו: "אנכי הוי' אלקיך", וזוהי התחלת עשרת הדברות, שבהם נכללת כל התורה כולה, וכדרשת הגמרא¹⁷⁶ על הפסוק¹⁷⁷ "אשר כתבתי להורותם", ועד ש"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני", והיינו, שהתורה עצמה מעידה שזהו חידוש של "תלמיד ותיק"¹⁷⁸ שעתיד לחדש אלפי שנה לאחרי מ"ת, ו"תלמיד ותיק" נוסף מחדש דין אחר, ועד שיכולה להיות מחלוקת ב"ה וב"ש, מחלוקת הזוגות¹⁶³, ומחלוקת אביי ורבא — מחלוקת ע"ג מחלוקת.

ואעפ"כ, אין זה פוגע בכך שהתורה היא בבחינת "לחם מן השמים" — כפי שהי' אצל "אוכלי המן" בנוגע לגופם, שניתן להם "לחם מן

(177) משפטים כד, יב.

(178) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב

ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד. הנסמן בלקו"ש

ח"ט ע' 252.

(172) בהעלותך שם, ח.

(173) תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(174) יתרו כ, ב.

(175) ראה גם תו"מ ח"מ ס"ע 132. וש"נ.

(176) ברכות ה, א.

השמים", שנמשך מלמעלה מאחדות הפשוטה, שלכן הי' "לבן", אבל כאשר נאכל למטה, הרגיש כל אחד את הטעם שלו שנעשה הטעם של ה"מן".

ל. וזהו הדיוק במארז"ל הנ"ל — שלא נאמר "לא ניתנה התורה אלא למי שאין להם טירדות", כי אם "לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן", היינו, שזה קשור עם הענין המיוחד שהי' באכילת המן:

ובהקדמה — שבדרך כלל מצינו שאין להתערב בענינים הקשורים עם הקב"ה; הקב"ה מתנהג באופן מסויים — הרי זה צריך להשאר באופן כזה. אבל בנוגע ל"מן" — הנה מלכתחילה ניתן המן לכאור"א כפי רצונו; הנך יכול להרשות לעצמך ליהנות ("פאָרגינען זיך") מאיזה טעם שאתה רוצה, אלא, שענין זה צריך להיות באופן שעיי"ז יתוסף בכריאות הגוף כדי לעבוד את ה' (כמבואר בתניא¹⁷⁹), שכן, "היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא" (כמ"ש הרמב"ם בהל' דעות¹⁸⁰).

ועד"ז בנדו"ד:

בשעה שמדובר אודות קיום המצוות — הסדר הוא שאין לערב ענינים אישיים ("אייגענע בעל־הבית שקייט"); קיום המצוה צריך להיות באופן ד"אשר קדשנו במצותיו וצווננו", לפי אותם גדרים והגבלות בזמן ומקום.

אבל בנוגע ללימוד התורה — הרי זה להיפך: אם ילמד תורה באופן שלא ישקיע בהלימוד את החכמה בינה ודעת שלו, אין זה לימוד התורה כדבעי; לימוד התורה צריך להיות באופן שהשכל שלו יתאחד עם שכל התורה, כפי שמאריך רבינו הזקן בתניא¹⁸¹, שצריכה להיות ההתאחדות של השכל והמושכל והמשכיל, ששכל התורה מתאחד עם כח החכמה שבאדם, ועד ל"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל" (וכיון ששכל התורה הוא השכל של הקב"ה, ישנה גם ההתאחדות עם הקב"ה — "ישראל אורייתא וקוב"ה"¹⁸²), ודוקא באופן כזה מתקיים הענין דלימוד התורה.

יש צורך אמנם בזהירות שלא לעקם כו', היינו, שלא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, ע"י הטיית השכל מצד הרצון או התאוה שנעשים בבחינת "השוחד יעור עיני חכמים"¹⁸³; אבל בנוגע לשכל כמו שהוא, מוח החכמה מוח הבינה ומוח הדעת שלו — הרי לימוד התורה מתבטא בכך

(182) ראה זח"ג עג, א.

(183) פ' שופטים טז, יט.

(179) פ"ז.

(180) רפ"ד.

(181) רפ"ה.

שמתייגע ("יגעת"¹⁸⁰) בשכלו כמו שהוא, ואם שכלו מצומצם בטבעו, אזי תהי' נטייתו להחמיר, כמו אצל ב"ש, ואם שכלו הוא בטבע של התרחכות והתפשטות מצד מדת החסד, אזי תהי' נטייתו להקל (כמ"ש רבינו הזקן בהקדמתו לתניא, מיוסד על מ"ש בזהר סוף ח"ג¹⁸⁴).

לא. וזהו גם הדיוק "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן" — לא קיום המצוות, אלא תורה דוקא (בהתאם לחילוקים בין לימוד התורה לקיום המצוות), שזהו ענין שנוגע לקבלת התורה, ומהוה הוראה בנוגע ללימוד התורה:

אע"פ שלימוד התורה הוא גם מצוה, ואדרבה — מצוה גדולה, ולכן מברכים על לימוד התורה ברכת המצוות, והלימוד צריך להיות מתוך קבלת עול, ובהקדמת דחילו ורחימו (כמבואר לעיל (ס"ט. סכ"ב-ג) בארוכה) — הרי זה נוגע להתחלת הלימוד, כמבואר בתניא¹⁸⁵ ש"עיקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחלת הלימוד בבינונים", "וכשלומד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ" (כשמתחדש הצירוף כו'), אבל בשעת הלימוד עצמו (בשעה שבינתיים) מוכרח להשקיע את כח ההבנה וההשגה וההעמקה שלו בהבנת שכל התורה, ובמילא צריכה להיות ההבנה באופן המתאים לתכונת שכלו.

וכיון ש"אין דיעותיהם שוות"¹⁸⁶, וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁸⁷ בנוגע ל"גדולתו של הקב"ה", ש"טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחבירו", ולא יתכן שיהיו שנים שוים בדיוק ממש [ש"לכן ישנו הענין דטביעת עין, שעל זה מיוסדים כמה הלכות בתורה]¹⁸⁸, הרי ישנם בזה ששים ריבוא אופנים.

וזוהי הראי' בנגלה דתורה למ"ש בכתבי האריז"ל שיש בתורה ששים ריבוא פירושים ע"ד הפשט, ששים ריבוא פירושים ע"ד הרמז, ששים ריבוא פירושים ע"ד הדרוש, וששים ריבוא פירושים ע"ד הסוד.

וזהו גם מה שמצינו במעלה של "רועה נאמן" — כפי שדרש משה שהקב"ה ימנה "איש גו' אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו"¹⁸⁹ — "איש אשר רוח בו"¹⁹⁰, "שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד"¹⁹¹

188) ראה אנציק' תלמודית (כרך יח) ערך טביעות עין (ע' תקמד ואילך). וש"נ.

189) פינחס כז, טז-יז.

190) שם, יח.

191) ספרי ופרש"י עה"פ.

184) רמא, א.

185) ספמ"א (נח, ב).

186) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א.

ועוד.

187) לז, סע"א.

(כפי שמביא רבינו הזקן בהקדמתו לספר תניא קדישא, מ"ש הרמב"ן¹⁹² בפירושו הספרי¹⁹¹).

ומזה מובן שכך מוכרח להיות גם בלימוד התורה — דכיון שאין דיעותיהם שוות, ישנם שינויים לא רק בנוגע לסוד רמז ודרוש, אלא גם בנוגע לפשט.

לב. ויש להוסיף בהאמור לעיל בענין "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", שעפ"ז מתורצת הקושיא, כיצד אפשר לומר שכל התורה כולה היא מן השמים, בה בשעה שישנם פלוגתות ומחלוקות, ועד לענינים שהגמרא אומרת עליהם "קשיא" או "בדוּתא" וכו' — שאצל אלו שמקשים קושיא הנ"ל, לא מסתיים הענין בנוגע לקבלת דקדוק קל של דברי סופרים, אלא מזה גם באים לענינים חמורים יותר, בהתאם לכללות ההנהגה של ה"מלך זקן וכסיל"¹⁹³, שהוא "אומן במלאכתו", "היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה זרה"¹⁹⁴ רח"ל.

ועד"ז בנדו"ד, שבתחילה שואל קושיא בנוגע לתורה, ואח"כ שואל קושיא בנוגע להנהגת העולם: כיון שהקב"ה הוא אחדות הפשוטה, והוא מקור הטוב והחסד, מקור הצדק והיושר, ו"מפי עליון לא תצא"¹⁹⁵ היפך הטוב — איך יתכן שרואים בעולם גזירה זו או אחרת, המחנות ("קעמפס"), גזירות ושמדות רח"ל?! איך יתכן שמאחדות הפשוטה תומשך הנהגה אחת "מפלגך"¹⁹⁶ ולעילא, והנהגה אחרת "מפלגך ולתתא"?!?

ונקודת הענין — שכאשר האדם מעמיד בתור "פוסק" את השכל וההבנה שלו, ללא הקדמת קבלת עול מלכות שמים, קבלת עול מצוות וקבלת עול תורה (לא רק בתורת שכל), הנה מצד השכל, מתחיל להקשות על מנהג ישראל, ואח"כ מתעוררת אצלו קושיא על דקדוק קל של דברי סופרים, ואח"כ הקושיא היא על תורה שבע"פ בכלל (כפי שהי' אצל הצדוקים והבייתוסים), ועד שמפריך את כללות הענין של בריאת העולם, בגלל שנאמר "נעשה"¹⁹⁷ לשון רבים (כמארז"ל¹⁹⁸ "כתוב והרוצה לטעות יטעה"), בניגוד למ"ש¹⁹⁹ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ",

196) לשון חז"ל — סנהדרין לט, א.

197) בראשית א, כו.

198) ב"ר פ"ח, ח.

199) שם, א.

192) במלחמות ברכות שם.

193) קהלת ד, יג.

194) שבת קה, ב.

195) איכה ג, לח.

שהבריאה כולה היא מ"ה' אלקים אמת"¹⁶⁰, באופן שההתחלה והאמצע והסוף הם ענין אחד²⁰⁰.

וזוהי ההבנה וההסברה בדברי הרמב"ם¹⁶⁷ שהחולק על פירוש רבותינו בתורה שבכתב הרי הוא כופר בכל התורה כולה רח"ל — שהרי אין זה גזירה בעלמא — כי, מצד אותה קושיא, הנה "היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך", ועד שבא לדרגא הכי תחתונה שאין למטה הימנה — ש"אומר לו עבוד עבודה זרה!"

והאסון הכי גרוע הוא — שאינו מרגיש כלל להיכן הוא עלול להגיע: לא רק שנשאר ללא "עול", אלא שסוכ"ס מקבל על עצמו עול של עבודה זרה!

ולכן רואים אצל כל מי שהלך בדרכים אלו, בהסבירו, שהוא איש שכלי, שהשכל הוא אצלו ה"פוסק" היחידי, וצדק ויושר הם הדרכים שבהם מתנהג בחייו, ולכן אינו יכול לקבל ענין כמו "לא תחי' כל נשמה"²⁰¹ וכיו"ב, כיון שזהו היפך הצדק והיושר, כפי שהוא מפרש את המושגים של "צדק" ו"יושר",

— ולהעיר, שעל זה נאמר במדרש²⁰² "כל המרחם על אכזרי סופו להתאכזר על הרחמנים"...

הנה בסופו של דבר, אין זה באופן שאומר לו לך ותהי' בעה"ב לנפשך; אין מציאות כזו בעולם; ישנו רק הענין ד"ובחרת"²⁰³ בין שני דרכים, כך, שיכול לבחור להיות עבד מלך מלכי המלכים הקב"ה, ואם לאו, נעשה עבד פרעה מלך מצרים, "ערות הארץ"!

וזוהו גם מה שמצינו בנוגע להציווי "יהרג ואל יעבור", שאין זה רק בנוגע לעובד ע"ז, אלא גם בנוגע ל"האומר שאין שם אלקה"²⁰⁴ (אלא שאין זה מד' העבודות שנענשים עליהם²⁰⁵, אבל זהו ענין של היפך האמונה) — כי, הנהגתו של היצה"ר אינה באופן שאם יצליח לפעול שיאמר שאין שם אלקה, אזי יסתפק בכך, אלא הוא ממשיך ואומר לו "עבוד עבודה זרה"; סוכ"ס הוא יהי' מוכרח להיות "עבד" באיזה מקום שהוא ("ערגעץ וואו"), שהרי הוא "נברא", אלא, שתמורת זה שביכלתו

(203) נציבים ל, יט.
 (204) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ז.
 (205) שם הל' ע"ז פ"ג ה"ג.

(200) ראה ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.
 (201) פ' שופטים כ, טז.
 (202) מדרש תהלים (שוח"ט) סוף מזמור
 ז. וראה יל"ש ש"א רמז קכא. קה"ר פ"ז, כד.

להיות עבד של מלך מלכי המלכים הקב"ה, נעשה עבד של "ערות הארץ".

[ולכל לראש — עבד לתאוות שלו, אלא שלו נדמה שזהו מצד חיוב השכל... וטעם הדבר — לפי ש"השוחד יעור עיני חכמים"¹⁸³; התורה אומרת שבשעת מעשה הוא "חכם", אבל, כיון שלקח "שוחד", נעשה חכם עיור! יש לו כח החכמה, והוא משתמש בו, אבל השימוש הוא באופן ש"שמים חושך לאור ואור לחושך .. מר למתוק ומתוק למר"²⁰⁶; השכל שלו יכול להיות בשלימות בנוגע ל"קל וחומר" ו"גזירה שוה", ויש לו את היכולת לחבר הר עם הר ("צוואמען צו-פירן אַ באַרג מיט אַ באַרג"...) אבל להבחין בין אור לחושך, מהו תכלית הקדושה ומהו תכלית הקליפה, מהו תכלית האור ומהו תכלית החושך — בשביל זה יש צורך ב"עינים לראות"²⁰⁷, והשוחד עיור את עיניו...].

וכך רואים גם בפועל:

אלו שהתחילו לפרוק עול התורה והמצוה — אפילו כאשר ההתחלה בזה היתה מצד רצונם להבין כל דבר בשכלם, ולכן רוצים לעשות מה שמתקבל בשכלם, ומה שאינו פוגע בהזולת,

[ולדוגמא: היתכן להוכיח את הזולת ("הוכח תוכיח את עמיתך"²⁰⁸) ולהכריח אותו להניח תפילין, ועד"ז בנוגע לענינים שב"ד מכריח איש ישראל²⁰⁹; אין ביכולתו — טוען הוא — להכריח את ה"מצפון" של הזולת; כל אחד צריך להתנהג כפי שנראה בעיניו, ובלאה"כ, הרי זה היפך הצדק והיושר...].

הנה לא ימלט שבכך יסתיים הדבר, ולא ימשיך להתדרדר.

וכמדובר בהתוועדות קודמת²¹⁰, ש"עיני האדם לא תשבענה"²¹¹: כיון שהאדם נברא "בצלם אלקים"²¹², לכן טבע האדם הוא כמו אצל הקב"ה, כביכול, שכל העולם שלו, וכך גם "עיני האדם לא תשבענה", עד שיהי' לו את כל העולם... ולא תהי' מציאות אחרת חוץ ממנו. וכהסיפור הידוע²¹³ אודות מענה הצמח-צדק לחסיד בעל-צורה שהתאונן

(210) שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט הערה 29 ובשוה"ג (תו"מ חמ"ח ע' 424).
(211) משלי כז, כ.
(212) בראשית א, כז.
(213) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' ו. וש"נ.

(206) ישע"ה, כ.
(207) לשון הכתוב — תבוא כט, ג.
(208) קדושים יט, יז.
(209) ראה ר"ה ו, א. וש"נ. כתובות פו.
סע"א ואילך. וש"נ.

ש"דורכים עליו" בבית המדרש: הנך מתפשט בכל בית-המדרש, ולכן, בכל מקום שמישהו דורך, נדמה לך שהוא דורך עליך!...
 וזהו שהגמרא מסיימת בנוגע ל"אומנתו של יצר הרע", "שאומר לו עבוד ע"ז" — שסוכ"ס נעשה "קבלת-עולניק", אבל למי — ל"עבודה זרה"!...

והסיבה לכך שהתורה מספרת אופן הנהגתו של היצה"ר — כדי שנדע להיכן הדבר מוליך, שאז יהי נקל יותר למנוע זאת בתחילה, כשאוחרים עדיין "בחבלי השוא", קודם שנעשה "כעבותות העגלה"²¹⁴.

לג. ונחזור לעניננו — פרטי החילוקים שהיו בירידת המן לצדיקים ובינונים כו'.

ועד"ז גם החילוק ש"צדיקים — לחם (אפוי), בינונים — עוגות (קודם אפי'), רשעים — טחנו¹⁷² ברחיים או דכו במדוכה"¹⁴², והיינו, שאע"פ שכולם קיבלו "לחם מן השמים", ובאותה מדה, אעפ"כ, היו כאלו שאצלם הי' ה"מן" מן המוכן, והיו יכולים לאכלו (שיהי' דם ובשר כבשרו) מיד, ללא טירחא כלל, והיו כאלו שכדי שיוכלו לאכול את ה"מן" הוצרכו לטרוח, לטחון ולבשל וכו'.

ולכאורה אינו מובן: כיון שלא הי' בו פסולת, למה הי' צורך ב"טחנו ברחיים או דכו במדוכה", ולא היו יכולים לאכלו כמו שהוא? — אך הענין הוא, שכדי שיוכל להיות דם ובשר כבשרו, הי' צורך בענין של יגיעה, אלא שהיתה זו יגיעת הגוף, ולא ענין הקשור עם דחילו ורחימו, ובמילא נשאר היפך הצדיק כמקודם.
 וגם ענין זה משתקף בתורה:

ישנם השואלים: היתכן שפלוני הגיע לידי הכרה שהתורה היא "תורת אמת", וכל עניני' הם צדק ויושר, בה בשעה שהוא רואה שאינו כן? והמענה על זה — שכך הי' גם אצל "אוכלי המן", שצדיקים היו יכולים לאכול את ה"מן" מיד, ללא טירחא, ואלו שהיו היפך מצדיקים הוצרכו ליגיעה וטירחא כו'.

לד. וכיון שהתורה פועלת בבריאת העולם, שעל ידה נעשה ביסוס העולם,

— כדברי הגמרא במסכת שבת²¹⁵: "מאי דכתיב²¹⁶ משמים

(215) פח, א (ובפרש"י).

(216) תהלים עו, ט.

(214) ישע"י ה, יח. וראה סוכה נב, א.

וש"נ.

השמעת דין ארץ יראה ושקטה .. בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה .. דכתיב²¹⁷ ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר .. והוא ששי בסיון, שנתנה בו תורה) .. מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו כו", והיינו, לפי ש"עשרת הדברות" שבתורה נותנים חיזוק וביסוס ב"עשרה מאמרות" שבהם נברא העולם²¹⁸, כדברי הזהר²¹⁹ על הפסוק²²⁰ "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש" —

הנה כאשר הגישה לתורה היא כדבעי, כפי שהי' אצל "אוכלי המן", ובאופן שישנה גם ההכנה של דחילו ורחימו — אזי נעשה גם העולם יהודי ותורני ("א' אידישע וועלט און א' תורה וועלט").

אבל כאשר מתחילים להתווכח בתורה, ובמילא מתחילים להתווכח במצוות — הנה סוכ"ס מתבטא הדבר גם בעולם, שתמורת זה שיהי' ניכר בעולם שנברא בעשרה מאמרות של הקב"ה, הרי זה נעשה עולם שבו "כל דאלים גבר", רח"ל, ככל הענינים שראו בשנים האחרונות, ה' יצילנו מהם ומהמונם.

העצה לזה — שיהי' לימוד תורת אמת בדרך האמת (ע"י ההכנה וההקדמה של דחילו ורחימו), ואז יביא הלימוד לידי מעשה של קיום המצוות בהידור.

וכאשר "בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" — אזי "ונתתי גשמיכם בעתם"⁶⁹, "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד"²²¹, ועד "ואולך אתכם קוממיות"⁷⁰, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[נערכו "שבע ברכות" של אחד התלמידים ואח"כ ניגנו הניגון "עוד ישמעע".]

* * *

לה. דובר בהתוועדות הקודמת²²² אודות מ"ש בפרשת השבוע²²³:
"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן",

— שזהו ענין שנאמר בהמשך לקריעת ים סוף, שלא הי' מקרה

(221) בחוקתי כו, ו.
(222) שיחת ש"פ בשלח, יו"ד שבט ס"י
(לעיל ע' 9 ואילך).
(223) בשלח טו, כ.

(217) בראשית א, לא.
(218) אבות רפ"ה.
(219) ח"ג יא, ב.
(220) נשא ז, פו.

פרטי, אלא ענין כללי, ועד שמצינו בתוספתא²²⁴ שיש להזכיר בכל יום גם הענין דקרי"ס, וכפי שתיקנו לומר בנוסח התפלה: "ויום סוף להם בקעת"²²⁵ —

"ותען להם מרים וגו'"²²⁶, וכפי שמביא רש"י (ממכילתא): "משה אמר שירה לאנשים . . ומרים אמרה שירה לנשים", שמזה מובן, ששירת מרים היתה כמו שירת משה, היינו, שגם היא פעלה כמה ענינים בזה.

ועפ"ז מובן גם בנוגע לפשטות הכתובים — שאע"פ שבשירת מרים נתפרש רק הפסוק הראשון, הרי הפירוש הפשוט בזה הוא, שהפסוק מקצר ומזכיר רק תחילת הענין, וסומך על זה שיבינו שגם מרים אמרה את כל השירה, כמו משה²²⁷.

לו. המשך הביאור בפירוש רש"י ד"ה "ותקח מרים הנביאה" — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²²⁸ בלקו"ש חי"א ע' 55 ואילך.

לז. ובענין זה יש הוראה ל"כל כבודה בת מלך פנימה"²²⁹ — בהנוגע לפועל:

בכואנו מיום ההילולא — הרי ידוע גודל ההשתדלות של בעל ההילולא בנוגע לפעולות והפעילות של נשי ובנות ישראל²³⁰ בכל מקום שהם, ביחד עם גודל האחריות וגודל הזכות שניתנה להם מלמעלה, ביחד עם גודל האפשריות שיש להן (ולא לאחרים) להעמיד דורות של "זרע ברך הוי"²³¹.

ו"כימי צאתך מארץ מצרים"²³², שהדורות שהעמידו הנשים הצדקניות שבאותו הדור, "הם הכירוהו תחילה"²³³, ואמרו "זה אל-י ואנוהו"²³⁴ — כך יהי גם בגאולה הקרובה לבוא ע"י משיח צדקנו,

— שתהי' בזכות נשים צדקניות שבזה הדור²³⁵, שהם יכינו את הילדים וילמדו אותם לדבר בלשון שבו מדברים יהודים, "ולא שינו את לשונם"²³⁶, והיינו, שלא להשפיל את עצמם ולירד ללשון המדינה (בנוגע

230) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סנ"א (תו"מ חמ"ו ע' 66 ואילך).

231) ישע"י סא, ט.

232) מיכה ז, טו.

233) סוטה יא, ב.

234) בשלח טו, ב.

235) ראה יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות).

236) מכילתא בא יב, ו. ועוד.

224) ברכות רפ"ב. הובא בתו"א בשלח סב, ב.

225) מנחת ביכורים לתוספתא שם. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"ו סי"ב.

226) שם, כא.

227) ראה חזקוני עה"פ.

228) בשילוב שיחת ש"פ בשלח הנ"ל.

229) תהלים מה, יד. וראה רמב"ם הל'

אישות פי"ג הי"א.

לתוכן הדברים) אלא שתיכף כשמתחיל לדבר יביאו אותו לרב שילמדו
 "תורה צוה לנו משה" ²³⁷ —

שילדים אלו "יכירוהו תחילה", בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב
 ממש, שאז "אראנו נפלאות" ²³², בביאת משיח צדקנו.

* * *

לח. ישנו עוד ענין בהאמור לעיל ש"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי
 המן":

ישנם השואלים: בשלמא כאשר דורשים שלאחרי לימוד התורה
 הנה מכאן ולהבא יהי שינוי בהנהגתו — הרי זה מובן; אבל כאשר
 דורשים שינוי בהנהגתו על סמך זה שילמד תורה לאחרי כן, בבחינת
 נעשה קודם לנשמע — אין זה מתקבל בשכלו.

והמענה על זה — שגם ענין זה ניתן ללמוד מ"אוכלי המן":

על הפסוק ²³⁸ "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה", שואלים
 חז"ל ²³⁹: "והלא חסר לי יום, שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחילה,
 ובט"ו בניסן פסק?" ומתרצים: "אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ממצרים
 טעמו בהן טעם מן", כיון ש"צדה לא עשו להם" ²⁴⁰, בגלל שסמכו על
 הקב"ה שיתן להם לחם, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" ¹¹¹.

כלומר: כאשר ה"מן" התחיל לירד, הנה לא זו בלבד שמכאן
 ולהבא ירד "מן", אלא נפעל גם בנוגע לזמן שלפני ירידת המן — שכבר
 טעמו טעם מן בעוגות שהוציאו ממצרים, והיינו, שיש סגולה מיוחדת
 בענין ד"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" ²⁴¹ — שפועל לא רק מכאן
 ולהבא, אלא עוד זאת, שאלו שהתחילו לאכול את המן בט"ו באייר,
 טעמו כבר טעם מן מט"ו בניסן, חודש לפני!

ומזה מובן שגם בתורה יכול להיות כן — שאע"פ שעד שיתחיל
 ללמוד ולהבין את התורה יעברו שלושים יום, מתחיל כבר לטעום כו'.

וככל הענינים, צריך גם ענין זה להתבטא בהלכה בפועל:

כאשר ב"ד פוסק בנוגע לקידוש החדשים או עיבור שנים שהי'
 צריך להיות באופן אחר, וע"פ חשבון זה נמצא שהבתולה לא היתה עדיין

(237) ברכה לג, ד. וראה סוכה מב, א. (240) בא יב, לט. ובפרש"י.
 ועוד. (241) אף שהי' בו ענין של רוגזא כו', אלא
 (238) בשלח טז, לה. שהיתה להם טענה צודקת — "לחם שאלו
 (239) פרש"י עה"פ — מקידושין לח, כהוגן" (יומא עה, ריש ע"ב. פרש"י בשלח
 רע"א. טז, ח).

בת ג' שנים ויום אחד, הרי אע"פ שעבר כבר ריבוי זמן מאז, פועל הפס"ד למפרע, ובתול"י חוזרין (כדברי הירושלמי במסכת כתובות⁶⁶).

וכל זה — אפילו בענין של מציאות; ועאכו"כ בנוגע לענין של דינים, ולדוגמא, ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו"²⁴², כמו שמלכתחילה לא הי' נדר, אע"פ שכבר עבר באמצע ריבוי זמן.

וזהו לימוד מפרט נוסף ב"אוכלי המן", שממנו למדים גם בנוגע לנתינת התורה.

לט. ובהנוגע לעניננו — יש לסיים בענין נוסף:

בנוגע לדברי רבינו נשיאנו ש"לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"²⁴³, ו"הנה זה עומד אחר כתלנו"²⁴⁴ — נשאלת הקושיא: הרי עובר עוד יום ועוד יומיים? ...!

אך הענין הוא — שבכחו של הקב"ה, שכאשר הולכים בדרכיו, "הילך בתורת", ויקיים מצוותי, הנה עוד קודם ירידת המן טועמים כבר טעם מן בעוגות, ועד"ז בהנוגע לענין זה, שעוד לפני שבאה הגאולה הכללית, גאולה האמיתית והשלימה בגלוי למטה מעשרה טפחים, טועמים כבר טעם הגאולה בכל ההנהגות.

ובפרטיות — שאלו שנמצאים עדיין ב"גלות" אצל עצמם ("בא זיך אליין"), וכן אלו שנמצאים בגלות אצל אחרים, הנה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו שיגאלנו בקרוב ממש, בכחה לפעול עוד לפני"ז (ע"ד שהיו טועמים טעם מן בעוגות עוד לפני התחלת ירידת המן), שתתחיל כבר חירות פנימית וחירות חיצונית בנוגע לפרטים אלו, עוד לפני שיעבור זמן קצר שבו נזכה לגאולה הכללית של כל בני"י, ואנו בתוכם.

וכמו"כ גם בנוגע ל"הנצנים נראו בארץ"²⁴⁵ — אלו שנמצאים בכפר חב"ד, ועומדים עתה לסיים את ההתוועדות בקשר ובהתאם ליום ההילולא, שהם הראשונים ש"פתחו את הדלת", ולאח"ז הוציאו עוד כו"כ משפחות, אבל עדיין הרי זה שלא בערך לגבי כל אלו שצריכים לצאת בקרוב ממש²⁴⁶ — הנה עוד בהיותם שם יהי' אצלם הענין של טעימת טעם מן בעוגות, ענין של הרחבה, וביטול כל הפחדים והדאגות

(242) כתובות עד, ריש ע"ב.

(243) ראה אג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך.

(244) תש"א ע' 81.

(245) שם, יב.

(246) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 346. וש"נ.

(242) כתובות עד, ריש ע"ב.

(243) ראה אג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך.

(244) תש"א ע' 81.

(245) שם, יב.

(246) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 346. וש"נ.

והטרדות, ויגדלו בניהם ובנותיהם (בלשון פרשיות הגאולה, בא ובשלח: "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁴⁷) מתוך הרחבה ומנוחה וכבוד (כמדובר לעיל בארוכה),

עד שיעברו ימים אחדים ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות, והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי".

טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".

